

Європейсько-українське
енергетичне агентство
European-Ukrainian Energy Agency

Volodymyrska str., 61 b, 2nd floor,
Kyiv 01033, Ukraine
Tel. +38 091 331 00 10
office@euea-energyagency.org
www.euea-energyagency.org

Позиційний лист Європейсько-українського енергетичного агентства

Київ, 20 січня 2020 року

“Стабілізація сектору відновлюваної енергетики в Україні”

Зміст

1. Значення інвестицій у ВДЕ для розвитку енергетичного сектору України	1
2. Загальний огляд проблеми в галузі ВДЕ.....	2
3. Детальна оцінка поточної ситуації.....	2
4. Позиція щодо вирішення проблеми у галузі ВДЕ	3
5. Висновки.....	6

1. Значення інвестицій у ВДЕ для розвитку енергетичного сектору України

Європейсько-українське енергетичне агентство (ЄУЕА), яке було створене в 2009 році, об'єднує інвесторів з Австрії, Бельгії, Великобританії, Норвегії, Іспанії, США, Туреччини, України, Швейцарії та інших країн, які реалізують проекти в галузі відновлюваної енергетики в Україні (близько 2 ГВт діючих електростанцій, 0,5 ГВт електростанцій, що будуються, та приблизно стільки ж узгоджених проектів із підписаною попередньою угодою про закупівлю електроенергії (pre-PPA).

Іноземні інвестори протягом багатьох років здійснюють інвестиції у відновлювану енергетику України на основі справедливої та стабільної регуляторної бази. Закон України прямо гарантує «зелений» тариф (FIT), і на цій основі члени нашої асоціації інвестували понад 3,0 млрд євро в український сектор відновлювальної енергетики, а також взяли на себе зобов'язання щодо подальших інвестицій, що перевищують 2,0 млрд євро протягом наступних 3 років. Це може бути важливою історією успіху для Уряду України у спробах залучити прямі іноземні інвестиції. Також важливо, що члени ЄУЕА залучили провідні міжнародні фінансові установи та банки для фінансування цих проектів, а саме: Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Закордонну приватну інвестиційну корпорацію США (OPIC), Французький Proparco, Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Датський урядовий інвестиційний фонд для країн, що розвиваються (IFU), Finnfund Фінляндії, Swedfund Швеції, Нідерландська Фінансова Компанія Розвитку, Північна екологічна фінансова корпорація, Норвезьке агентство гарантування

Європейсько-українське
енергетичне агентство
European-Ukrainian Energy Agency

Volodymyrska str., 61 b, 2nd floor,
Kyiv 01033, Ukraine
Tel. +38 091 331 00 10
office@euea-energyagency.org
www.euea-energyagency.org

експортних кредитів та інші. Усі ці інститути, які підтримували економіку України, зробили це, спираючись на стабільну правову систему з хорошими послугами.

Міжнародне банківське фінансування є важливим базовим елементом для залучення прямих іноземних інвестицій. Будь-які недобровільні зворотні зміни до чинного законодавства про відновлювану енергію, безумовно, призведуть до дефолту багатьох існуючих проектів та призведуть до реструктуризації великих кредитних портфелів у великої кількості міжнародних банків. Це матиме серйозні наслідки для подальшого та майбутнього фінансування всіх інфраструктурних проектів в Україні в цілому, а не лише у галузі відновлюваної енергетики.

2. Загальний огляд проблеми в галузі ВДЕ

Після років своєчасної виплати Україною «зеленого тарифу» виробникам відновлюваної енергії проблеми почалися в липні 2019 року відразу після переходу на нову модель ринку електроенергії, засновану на Законі України «Про ринок електричної енергії». ДП «Гарантований покупець» затримав платежі виробникам відновлюваної електроенергії з липня після неповної оплати оператором системи передачі (через судові спори, пов'язані з затвердженням тарифу на передачу). Уряд України зміг відновити нормальний платіжний потік у серпні. У той же час це було досягнуто таким чином, що ДП «Гарантований покупець» став центром складного механізму спеціальних обов'язків (PSO) з численними надходженнями (електроенергія від "Енергоатом", електроенергія від "Укргідроенерго" та компенсація від TSO) та відтоками (побутові субсидії, ТЕЦ, відновлювані джерела енергії, компенсація технологічних втрат, яка вже з січня 2020 року відмінена). Врешті-решт це призвело до прогнозів Міністерства енергетики та захисту довкілля України про те, що ДП «Гарантований покупець» у 2020 році матиме значний дефіцит коштів.

Ігнорування дефіциту ДП «Гарантованого Покупця» є результатом численних рішень та факторів, серед яких неефективна робота на ринку електроенергії, відсутність конкуренції, неоптимальний механізм PSO, нереформована схема субсидій для побутових споживачів та інші фактори. Представники парламенту та уряду на численних засіданнях стверджували, що сектор відновлюваної енергетики несе єдину відповідальність за цю проблему і повинен взяти на себе відповідальність за її вирішення. Починаючи з вересня 2019 року, також надійшли заяви членів парламенту про можливі ретроспективні зміни до регуляторної бази щодо ВДЕ. Неодноразово ми чули про плани запровадження спеціального акцизного збору на електроенергію, вироблену з ВДЕ, обмеження компенсації скорочення (що частково матеріалізувалося як проект Закону 2236-2), скасування виданих ppe-PPA тощо.

3. Детальна оцінка поточної ситуації

А. Оцінюючи компенсацію, яку виплачує ДП «Гарантований покупець» електростанціям, що генерують електричну енергію з ВДЕ, важливо зазначити, що оплата, яку отримує ВДЕ на основі «зеленого тарифу», складається з двох частин: «ринковий компонент» (гроші з ринку "на добу наперед", отримані ДП «Гарантований покупець» при продажі електроенергії з ВДЕ) та

Європейсько-українське
енергетичне агентство
European-Ukrainian Energy Agency

Volodymyrska str., 61 b, 2nd floor,
Kyiv 01033, Ukraine
Tel. +38 091 331 00 10
office@euea-energyagency.org
www.euea-energyagency.org

«компенсаційний компонент» (різниця між ціною зеленого тарифу та ціною ринку «на добу наперед»).

В. Компенсація не розподіляється однаково між вітровими та сонячними електростанціями. Використовуючи підрахунки на 2020 рік, консультанти ІМЕPOWER підрахували, що **частка сонячних електростанцій у загальній компенсації ВДЕ становитиме 67%**, тоді як **частка вітроелектростанцій становитиме 20%**, частка електростанцій з біомаси/біогазу - 5% та частка малих гідроелектростанцій складе 3% (ще 5% - це частка сонячних електростанцій домогосподарств, компенсація на які не спрямовується через ДП «Гарантованого Покупця»).

С. Відповідно до чинного законодавства «зелений тариф» **для сонячних електростанцій в 2020 році знизиться на 25% до 112,5 євро на МВт/год**, і продовжуватиме зменшуватись у 2021 та 2022 роках, «зелений тариф» **для вітрових електростанцій у 2020 році знизиться на 10% до 90,47 євро за МВт/год**. Як результат, компенсаційна складова буде зменшена для будь-яких нових встановлених потужностей, особливо якщо реструктуризація «зеленого тарифу» відбуватиметься згідно із законопроектом 2543 або аналогічним механізмом (**Проект Закону 2543 передбачає подальше скорочення до 2020 року сонячного «зеленого тарифу» на 15%, а вітрового «зеленого тарифу» на 7,5% в обмін на продовження терміну його дії**). Зелений тариф на 2020 рік, передбачений чинним законодавством, не є надмірним, враховуючи: решту терміну дії зеленого тарифу (до кінця 2029 року), обтяжливі умови безповоротного фінансування проектів в Україні, фактор ризику в країні, високу вартість «балансу електростанції» для вітрових проектів тощо.

Д. Оригінальний Закон України «Про ринок електричної енергії», затверджений у 2017 році, передбачав, що **тариф на передачу електроенергії оператором системи передачі** буде єдиним джерелом коштів, що використовуватиметься ДП «Гарантованим покупцем» для виплати компенсації ВДЕ. Ця система не забезпечила достатнього грошового потоку до ДП «Гарантованого покупця» у другій половині 2019 року з наступних причин: **(а) судові спори** від певних промислових споживачів та судові рішення щодо блокування затвердженого Регулятором тарифу на послуги передачі електричної енергії до завершення судових процесів та винесення остаточного рішення; **(б) низька платіжна дисципліна** споживачів послуг оператора системи передачі із загальним рівнем платежів на рівні 85-90%. Більше того, при затвердженні тарифу на передачу оператору системи передачі на 2020 рік Регулятор допустив очевидне порушення Закону України «Про ринок електричної енергії», встановивши елемент компенсації ВДЕ в тарифі на передачу електричної енергії для системного оператора на рівні, явно недостатньому для ДП «Гарантованого покупця» для забезпечення повних розрахунків з ВДЕ.

4. Позиція щодо вирішення проблеми у галузі ВДЕ

Європейсько-українське
енергетичне агентство
European-Ukrainian Energy Agency

Volodymyrska str., 61 b, 2nd floor,
Kyiv 01033, Ukraine
Tel. +38 091 331 00 10
office@euea-energyagency.org
www.euea-energyagency.org

А. Проблеми, згадані в пункті D розділу 3 вище, можна усунути, зокрема, вдосконалюючи первинне та вторинне законодавство, щоб гарантувати, що **клієнти послуг оператора системи передачі здійснюватимуть повний та своєчасний платіж і не можуть блокувати рішення Регулятора щодо затверджених тарифів через суди в будь-який час, коли вони не хочуть платити.**

В. Також значно покращило б прозорість, стабільність та кредитоспроможність ДП «Гарантованого покупця», якщо **діючий механізм покладання спеціальних обов'язків на оператора системи передачі буде розділений між двома суб'єктами - ДП «Гарантований покупець», повернеться до своєї первісної ролі та функцій, передбачених Законом України «Про ринок електричної енергії» (покупець електроенергії з відновлюваних джерел та керівник балансуєчої групи ВДЕ, що фінансується за допомогою тарифу на передачу оператора системи передачі), а інша державна установа буде відповідати за управління субсидіями для домогосподарств, ТЕЦ тощо (фінансується за рахунок продажу електроенергії Енергоатома та Укргідроенерго або інших джерел, обраним урядом).**

С. Якщо уряд вважає, що підвищення тарифу на передачу (що є єдиним джерелом компенсації ВДЕ), є занадто високим на теперішній час, то можуть бути і **додаткові джерела фінансування**, які можливо розблокувати протягом 2020 року, щоб служити додатковими джерелами виплати компенсації ВДЕ: **(а) перенаправлення акцизного збору**, сплаченого звичайними виробниками електроенергії, з державного бюджету до ДП «Гарантований покупець» (близько 7 мільярдів гривень щорічно); **(б) спрямування частини надходжень податку на викиди CO₂ до ДП «Гарантований покупець».**

Д. Оцінюючи фінансовий вплив від компенсації ВДЕ, важливо розширити поле зору ширше і **дивитися на динаміку роздрібних цін на електроенергію**, що сплачуються промисловими/комерційними споживачами, а не розглядати динаміку тарифу на передачу окремо. Як бачимо, ціна на ринку «на добу наперед» за 4 квартал 2019 року в Україні була значно нижчою, ніж ціна на ринку «на добу наперед» в 3 кварталі 2019, що означає, що навіть при збільшенні тарифу на передачу споживачі не платять більш високу кінцеву ціну. **Більше того, збільшення частки ВДЕ у виробництві електроенергії виштовхне найменш ефективні (і найдорожчі) теплові енергоблоки від генерування електроенергії, сприяючи зниженню цін на ринку «на добу наперед».**

Е. Щодо запровадження **відповідальності за небаланс**, ми усвідомлюємо важливість цього і готові до поступового запровадження такої відповідальності з наступного року. У той же час, швидкість переходу до повного покриття небалансів залежить від **ефективності балансуєчого ринку та прозорості даних** з боку оператора системи передачі та ДП «Гарантований покупець». Сучасна практика, коли обсяги та вартість небалансів розраховуються через декілька тижнів після звітного періоду з боку оператора системи

Європейсько-українське
енергетичне агентство
European-Ukrainian Energy Agency

Volodymyrska str., 61 b, 2nd floor,
Kyiv 01033, Ukraine
Tel. +38 091 331 00 10
office@euea-energyagency.org
www.euea-energyagency.org

передачі ДП «Гарантований покупець», роблять інвесторів справді обережними. Має бути чіткий, прозорий і автоматичний процес.

Г. Іноді деякими стейкхолдерами висувуються рекомендації щодо **введення додаткової плати за передачу електроенергії** для ВДЕ, проте слід врахувати, що при будівництві електростанцій з ВДЕ більшість інвесторів зробили значні інвестиції в мережу (будівництво/модернізації нових підстанцій та ліній електропередачі та/або надання фінансування власнику електромереж – оператору системи передачі та оператору системи розподілу - з однаковою метою). В середньому такі інвестиції становили 30-70 тис. євро на 1 МВт встановленої потужності, тому кожен інвестор вітровою або сонячною електростанцією потужністю 100 МВт вже вклав близько 5 мільйонів євро на зміцнення/модернізацію мережі понад капітальних витрат. У масштабах України ми говоримо про близько 300 мільйонів євро інвестицій в електромережі, які оператор системи передачі і оператор системи розподілу не мали змоги фінансувати за рахунок своїх інвестиційних програм.

Г. **Механізм реструктуризації «зеленого тарифу»**, передбачений законопроектом 2543, який був підтриманий ЄУЕА та численними іншими учасниками ринку, був запропонований Міністерству енергетики та охорони навколишнього середовища в рамках відповідної робочої групи з інвесторами, але представлена концепція законопроекту на Конференції з відновлюваних джерел енергії в Києві, 28 листопада 2019 року дуже відрізнялась від обговорюваної. Різниця між пропозицією Міністерства та законопроектом 2543 полягає в тому, що інвестори готові піти на реструктуризацію зеленого тарифу згідно законопроекту 2543 на добровільній основі (інвестори, що представляють більшість встановлених потужностей з ВДЕ, підписали лист підтримки Президенту України в грудні 2019 року), поки пропозиція Міністерства не була узгоджена з інвесторами. Ми вважаємо, що вплив будь-якої реструктуризації зеленого тарифу матиме обмежений вплив на дефіцит ДП «Гарантований покупець» (1,6 мільярда гривень згідно із законопроектом 2543 проти 2,7 мільярда гривень згідно із концепцією Міністерства щорічно¹), і в будь-якому випадку слід вважати це лише підтримуючим інструментом для покращення короткотермінових гарантованих грошових потоків ДП «Гарантований покупець». Засоби для постійного забезпечення довгострокової фінансової спроможності ДП «Гарантований покупець» та доступних споживчих цін при одночасному збільшенні потужностей відновлюваних джерел енергії полягають в іншому.

Н. Ми маємо сумніви, що конкурентні аукціони зменшать ціну на електроенергію з ВДЕ в Україні до того, як проблема ДП «Гарантований покупець» буде вирішена. Сьогодні ДП «Гарантований покупець» не є фінансово стійким, і це буде відображено в аукціонних цінах.

¹ На підставі оцінок IMEPOWER, припускаючи участь 100% ВЕС та 50% СЕС в масштабах реструктуризації

Європейсько-українське
енергетичне агентство
European-Ukrainian Energy Agency

Volodymyrska str., 61 b, 2nd floor,
Kyiv 01033, Ukraine
Tel. +38 091 331 00 10
office@euea-energyagency.org
www.euea-energyagency.org

Єдиний спосіб знизити ціни на електроенергію з ВДЕ - це належна мінімізація ризиків інвестицій у відновлювані джерела енергії в Україні шляхом впровадження стабільного передбачуваного чіткого механізму інвестування. Як тільки це відбудеться, аукціони можуть ще більше знизити ціни.

5. Висновки

Обґрунтоване закріплення стабільного механізму підтримки відновлюваних джерел енергії на основі належної державної політики дозволить повернути довіру інвесторів та забезпечить можливість України залучати **необхідні інвестиції не лише у виробництво енергії з відновлюваних джерел, але й в інші сучасні технології, які важливі для енергетичної системи**, такі як акумуляторні батареї, гнучка генерація, системи управління попитом тощо. Стійке регуляторне середовище, що включає компроміси, досягнуті з інвесторами щодо системи зеленого тарифу та роботи ринку електричної енергії, що значно підвищить зацікавленість інвесторів брати участь у майбутніх аукціонах ВДЕ, допомагаючи Україні досягти оптимальних аукціонних цін на електроенергію завдяки середовищу з меншим ризиком та посиленою конкуренцією.

Враховуючи нинішню ситуацію блокування розвитку енергетики генерованої з відновлювальних джерел, яка є важливою для української економіки, здоров'я її громадян, енергетичної незалежності та зміни клімату, ЄУЕА та інша місцева галузева асоціація УВЕА звернулися до Секретаріату Енергетичного співтовариства з метою залучення їх як посередників у наші подальші дискусії з урядом, щоб знайти взаємоприйнятне рішення, засноване на фактах, а не на уявленнях та неактуальній інформації.

Офіс Європейського-українського енергетичного агентства:

Володимирська, 61Б, 6й поверх, м. Київ, Україна, 01033

Олександра Гуменюк

Кандидат економічних наук, директор

Тел.: +38 095 607 78 57

Електронна адреса: oleksandra.gumeniuk@euea-energyagency.org

<http://www.euea-energyagency.org>